

Kroniek van het grensoverschrijdende strafrecht

Citation for published version (APA):

Klip, A. H. (2003). Kroniek van het grensoverschrijdende strafrecht. *Nederlands Juristenblad*, 1688-1694.

Document status and date:

Published: 01/01/2003

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Afl. 2003/31

Kroniek van het grensoverschrijdend strafrecht

Ook dit jaar komen de ontwikkelingen op het grensoverschrijdende strafrecht vooral uit Amerika. De enig overgebleven supermacht weet op vele terreinen de dingen naar zijn hand te zetten. Grootse plannen voor de hervorming van het strafrecht kwamen van de Europese Conventie. Gaan we toe naar een Europees strafrecht?

De Amerikaanse kruistocht tegen het Internationaal Strafhof

De Verenigde Staten boeken meer en meer succes met hun streven om het straphof te ondermijnen. Steeds meer staten zijn bereid daarover een verdrag te sluiten. Daarin verplichten staten elkaar wederzijds geen onderdanen aan het straphof uit- of over te leveren. Ook voor staten die geen verdrag met de Verenigde Staten of zijn wat anti-straphof gezinde partners hebben gesloten kunnen deze verdragen gevolgen hebben. In de overeenkomst met Oost-Timor is bijvoorbeeld opgenomen dat als de Verenigde Staten iemand uitleveren naar een derde staat, zij geen toestemming zullen geven voor verderlevering aan het Internationaal Strafhof.¹ Dat betekent dat een staat die een verdachte voor commune delicten heeft uitgeleverd aan een ICC-partijstaat in een conflict van verplichtingen zal komen te verkeren mocht deze persoon ook nog voor het Internationaal Strafhof moeten verschijnen.



André Klip is hoogleraar strafrecht, strafprocesrecht en grensoverschrijdende aspecten van strafrecht aan de Universiteit Maastricht.
Auteur....

Belgische toestanden

De in juli 2003 aangetreden nieuwe Belgische regering is bezweken voor Amerikaanse druk om iets te doen aan de Belgische wetgeving inzake internationale misdrijven.² Zij heeft vervolgens de universele rechtsmacht ingeperkt. Het komt me voor dat niet de onbeperkte universele rechtsmacht als zodanig punt van aanstoot bij buitenlandse leiders zou moeten zijn, want daarin onderscheidt België zich niet van veel andere landen, waaronder Nederland in de Wet Oorlogsstrafrecht. Wat uniek is aan Belgisch recht, is de mogelijkheid dat slachtoffers strafvervolg kunnen afdwingen. Op 28 juli werd een vergaande inperking van de Belgische rechtsmacht door de Kamer van Volksvertegenwoordigers in buitengewone zitting aanvaard.³ België zal in de toekomst nog slechts bevoegd zijn voor internationale misdrijven begaan door Belgen en in België gedomicilieerde vreemdelingen, alsmede ten aanzien van die misdrijven begaan tegen Belgen of de vreemdeling die tenminste drie jaar 'effectief, gewoonlijk en legaal in België verblijft'. Om wat te compenseren is de dubbele strafbaarheid die eerder nog werd vereist opgeheven.⁴ Het Belgisch strafrecht introduceert een soort temporeel passief domiciliebeginsel voor de rechtsmacht. Een dergelijk beginsel ben ik nog niet eerder in rechtsmachtregelingen van staten tegen gekomen. Het komt me voor dat juist de voorwaarde van drie jaar verblijf ook de facto een probleem zal vormen. Dan zal immers minimaal drie jaar dienen te verlopen tussen het plegen van het feit en de mogelijkheid van vervolging, ervanuitgaande dat betrokkene ten tijde van het delict niet in België verbleef. Ook ten aanzien van de immuniteiten wordt de wet aangepast. Daarmee conformeert het land zich aan de rechtspraak van het Internationaal Gerechtshof.⁵ Artikel 22 lid 3 van het wetsontwerp bevat een rigoreuze overgangsregeling: de zaken worden aan de instantie onttrokken. Slechts rechtscolleges waarvoor een onderzoek is ingesteld vóór de datum van inwerkingtreding van de nieuwe wet blijven bevoegd indien er tenminste één Belg klager was, of de vermoedelijke dader reeds in België wordt gevangen gehouden. Naast Amerika had ook Congo er nog aan bijgedragen dat de Belgen diep in het stof moesten bijten. De Congolezen hebben de smaak te pakken en maakten op 9 december 2002 een nieuwe procedure bij het Internationaal Gerechtshof aanhangig tegen Frankrijk.⁶ In dat land lopen strafzaken tegen enkele Congolese ministers wegens internationale misdrijven. De Amerikaanse druk is achterwege gebleven (of niet waarneembaar) bij Nederland.⁷ Niettegenstaande het nu bijna tienjarige bestaan van een officier van justitie belast met de vervolging van internationale misdrijven, is het in Nederland nog niet tot een vervolging gekomen. De nieuwe Wet internationale misdrijven was bij het afsluiten van deze tekst nog niet in werking getreden.⁸ De wet vormt op zijn materiële bepalingen beschouwd een fraai staaltje wetgeving. De volkenrechtelijke verplichtingen tot strafbaarstelling zijn er goed in uitgewerkt. Toch zal de WIM desondanks geen verandering brengen in het feit dat in Nederland al sinds de invoering van de Wet Oorlogsstrafrecht in 1952 geen strafzaken terzake van oorlogsmisdrijven worden aangebracht. Daaraan ligt de zeer beperkte extraterritoriale rechtsmacht ten grondslag die Nederland zichzelf in artikel 2 WIM toestaat. Buitenlanders zijn slechts vervolgbaar indien zij zich na het misdrijf in Nederland bevinden. Die voorwaarde is eerder gehanteerd bij andere internationale misdrijven (kapingen/ bescherming van diplomaten) en heeft niet geleid tot enige vervolging in Nederland. Daarmee is Nederland afgestapt van de onbeperkte universele rechtsmacht die de voorganger van de WIM, de Wet Oorlogsstrafrecht nog kende. Amerikanen die het internationaal humanitair recht schenden hoeven de facto ook niet bang te zijn voor strafvervolg in Nederland. Wat zijn de gevolgen van de Belgische en Nederlandse implementatie van het Statuut voor het Internationaal Strafhof? Daarbij dient te worden aangetekend dat de meeste andere landen met België en Nederland vergelijkbare rechtsmacht hebben bepaald. Het belangrijkste gevolg is dat het aantal zaken dat door nationale autoriteiten kan worden afgedaan zeer gering is. Staten hebben hun extraterritoriale rechtsmacht sterk beperkt. Natuurlijk is de staat waar de misdrijven begaan zijn steeds bevoegd. De ervaring leert echter dat de infrastructuur en/of de politieke

stabiliteit strafvervolgung meestal juist in dat land niet toelaten. Dat leidt ertoe dat die strafzaken uitsluitend door het Internationaal Strafhof kunnen worden gedaan. Gevolg daarvan is dat het Hof omkomt in de zaken en dat er van een aanvullende taak van het Strafhof, waarbij staten de bulk van de strafvervolgungen op zich nemen, niets terecht komt.

VS-EU inzake uitlevering en rechtshulp in strafzaken

De wat merkwaardige geheimhouding rond de onderhandelingen over verdragen inzake uitlevering en rechtshulp tussen de Verenigde Staten en de Europese Unie deed vermoeden dat allerlei rechtswaarborgen zouden worden aangetast. Dit wantrouwen is bij publikatie weggevallen.⁹ Voor Nederland bevatten de verdragen niet veel meer of minder dan reeds van kracht is in de bestaande relatie met de VS. In de kamer ontstond enige commotie omtrent het feit dat de Raad van de Europese Unie rechtstreeks zonder betrokkenheid van de lidstaten met de Verenigde Staten onderhandelden.¹⁰ De Raad is daartoe echter op grond van artikel 24 Verdrag betreffende de Europese Unie gemachtigd.¹¹ Het is echter voor het eerst dat de Raad deze bevoegdheid in verbinding met artikel 38 hanteert op het terrein van justitie en binnenlandse zaken.

De artikelen 3 van beide verdragen geven de verhouding van de nieuwe multilaterale verdragen en bestaande bilaterale verdragen aan. Nederland heeft met de Verenigde Staten zowel een uitleveringsverdrag als een rechtshulpverdrag. De artikelen 3 verklaren ten aanzien van de materiële bepalingen of deze in de plaats treden van het bilaterale verdrag dan wel deze aanvullen. Hierbij wordt de volgende formulering gebruikt: 'article x shall be applied in the absence of bilateral treaty provisions governing (...)'. [Dat kan voor meerderlei uitleg vatbaar zijn. Is hiermee bedoeld dat het nieuwe verdrag gevolgd moet worden als het hele onderwerp, bijvoorbeeld het bewaren van het vertrouwelijke karakter van het verzoek als bedoeld in artikel 14, niet is geregeld in het verdrag? Of is het nieuwe verdrag ook van toepassing als een onderdeel van een bepaalde rechtshulpfiguur wel is voorzien, maar de nieuwe bepaling een andere regel bevat? Dat laatste is bijvoorbeeld het geval in artikel 8 lid 2, dat gaat over overbrenging van verzoeken. Opmerkelijk is dat de enige bepaling van het uitleveringsverdrag waarbij de verzoekende staat niet verplicht is het nieuwe verdrag te hanteren artikel 13 betreft dat over de doodstraf gaat. De bepaling verruimt de mogelijkheid tot weigering om in die gevallen waarin de Amerikaanse federale autoriteiten zulks kunnen garanderen, te eisen dat de doodstraf niet mag worden opgelegd].

Bezwaarlijk acht ik artikel 17 lid 2 van het uitleveringsverdrag, dat luidt: 'Where the constitutional principles of, or final judicial decisions binding upon, the requested State may pose an impediment to fulfilment of its obligation to extradite, and resolution of the matter is not provided for in this Agreement or the applicable bilateral treaty, consultations shall take place between the requested and requesting States'. Het komt me voor dat indien er een onherroepelijke rechterlijke beslissing is die uitlevering verbiedt, dat het er dan voor gehouden moet worden dat in dat geval geen verplichting tot uitlevering bestaat. Artikel 22 (idem art. 18 rechtshulpverdrag) stelt dat het verdrag inwerking treedt drie maanden nadat de contracting parties hun interne procedures hebben voltooid. Dat kan dan niet anders betekenen dan dat het verdrag eerst inwerking treedt nadat alle lidstaten hebben geratificeerd. Het blijft toch iets merkwaardigs hebben. De EU onderhandelt over een verdrag, maar kan niet zelf aan de verplichtingen die er uit voortvloeien voldoen, nog kan het zelf, bij gebreke van enige strafrechtelijke jurisdictie gebruikmaken van het verdrag. Juist daarom wil artikel 1 van het uitleveringsverdrag de rechtshulprelaties tussen de lidstaten (en niet de Unie) en de Verenigde Staten bevorderen.¹² Het rechtshulpverdrag moderniseert bestaande bilaterale rechtshulpverdragen. Als zodanig brengt dit verdrag een grotere verandering voor Nederland mee. Inhoudelijk gezien komen de rechtshulpmogelijkheden met de Verenigde Staten op het niveau te staan van het EU-rechtshulpverdrag. Artikel 5 voorziet in de oprichting van joint investigative teams en artikel 6 regelt video conferences.

Verkapte uitlevering en ontvoering

Met de uitzetting van Krekar met het oog op een strafvervolgung in Noorwegen heeft de Minister van Justitie de Uitleveringswet en de Grondwet geschonden.¹³ Indien het gaat om verwijdering van een persoon uit Nederland met het oog op een strafvervolgung elders dan is dit volgens artikel 1 Uw uitlevering en dan dient deze plaats te vinden volgens verdrag (art.2 Gw). Dat is niet gebeurd. Daaraan doet niet af dat de Minister naderhand heeft verklaard dat zijn gedachte dat de Noren een strafvervolgung wilde instellen op een misverstand berustte.

Op een wat ander niveau deed het Europees Hof voor de Rechten van de Mens uitspraak in de zaak Öcalan. Naar het oordeel van het Hof is het optreden van Turkse ambtenaren buiten het grondgebied als zodanig niet in strijd met het recht. Dat is zeker niet het geval als blijkt van instemming van de Keniaanse autoriteiten omdat daarmee de soevereiniteit van de betrokken staat niet is geschonden. Aan de beoordeling van de vraag of het recht van Kenia zou zijn geschonden, komt het Hof niet toe omdat dat land geen verdragsstaat is. Met andere woorden: wanneer het bij ontvoeringen en verkapte uitleveringen wel zou gaan om schending van het recht van een andere verdragsstaat, dan kan dat leiden tot onderzoek door het Hof in het licht van artikel 5 lid 1 EVRM.¹⁴

Het vertrouwensbeginsel

Steeds vaker wordt in zaken waarbij aspecten van internationale samenwerking in strafzaken spelen aangevoerd dat de rechter de bewijsverkrijging door de verzoekende staat dient te toetsen, omdat deze onrechtmatig is. Standaard antwoord is dan dat er van moet worden uitgegaan dat de verzoekende staat het EVRM eerbiedigt en zich aan de in dat verdrag neergelegde beginselen van strafprocesrecht houdt.¹⁵ Het zijn niet enkel EVRM-schendingen waar het hier om gaat; die kunnen door beide landen worden beoordeeld. Voorzover het gaat om onrechtmatigheden naar buitenlands recht kan ik die rechtspraak wel volgen. Dat wordt echter anders in het geval het gaat om onrechtmatigheden naar Nederlands recht (niet zijnde een EVRM-schending). Als de Nederlandse rechter die niet toetst, dan zal de buitenlandse rechter zulks ook niet doen. Als we lering trekken uit de spiegelbeeldige situatie dan zien we dat de Hoge Raad bij Nederlandse strafzaken waarin bewijs uit het buitenland afkomstig is het vertrouwensbeginsel ook hanteert. Om die reden lijkt het me wenselijk dat de uitleveringsrechter onderzoekt of de

vermeende onrechtmatigheden onrechtmatigheden naar Nederlands recht zijn, die niet ter beoordeling zullen staan van enige buitenlandse autoriteit. In een dergelijk geval zou de Nederlandse rechter de klacht dienen te toetsen. Gebeurt dat niet dan wordt de verdachte feitelijk toegang tot de rechter ontzegd. In zaken waarin Nederland rechtshulp geeft aan andere landen en de verdediging daartegen opkomt verschijnt regelmatig de redenering dat het verzoek is gebaseerd op een verdrag en dat 'ingevolge art.552k, eerste lid, Sv zoveel mogelijk het verlangde gevolg dient te worden gegeven'.¹⁶

In de zogenaamde Clickfondszaak verklaarde het Amsterdamse Hof het openbaar ministerie niet-ontvankelijk omdat het bij rechtshulpverzoeken aan Zwitserland een onjuiste voorstelling van zaken heeft gegeven.¹⁷ In het rechtshulpverzoek waren naast allerlei economisch-strafrechtelijke feiten tevens verdenkingen terzake van het witwassen van drugsgelden opgenomen. Naar het oordeel van het Hof was voor die verdenking in het dossier geen enkel aanknopingspunt. Het valt daarom niet uit te sluiten dat de Zwitserse autoriteiten anders zouden hebben beslist op het verzoek indien die toevoeging niet zou zijn gegeven. Nadien zijn nog beslissingen gegeven ten aanzien van andere verdachten waarin rechtbank en Hof overgaan tot strafvermindering.¹⁸ De rechtbank achtte de handelwijze van het OM wel vergaand slordig en onachtzaam, maar niet zo ernstig dat tot niet-ontvankelijkheid moet worden overgegaan.

Voor de rechtbank Amsterdam diende een zaak waarin de vervolging was overgenomen van Thailand. Hoewel de rechtbank vaststelde dat verdachte in Thailand was gemarteld, zag zij daarin geen aanleiding het OM niet-ontvankelijk te verklaren omdat de schending van de rechten van de verdediging niet waren begaan door een Nederlandse autoriteit.¹⁹ Daarentegen werd het in Thailand verkregen bewijsmateriaal uitgesloten voor het bewijs. Interessant is voorts dat de rechtbank bij de aftrek van het Thaise voorarrest voor elke dag twee dagen in Nederland in mindering bracht.

Internationale Strafhoven

Op 11 maart 2003 werden de rechters voor het Internationaal Strafhof beëdigd. Enkele maanden later is de aanklager aan het werk gegaan.

Alle internationale straffhoven hebben te maken met problemen rond het cruciale bewijsmiddel bij dit soort delicten: de getuige. Nederland sloot met het Sierra Leone Tribunaal een overeenkomst ten behoeve van een in Nederland verblijvende getuige.²⁰ De getuigen om wie het gaat zullen tijdelijk in een Nederlands getuigenbeschermingsprogramma worden opgenomen. Hiermee wordt kennelijk getracht tegemoet te komen aan de nood om getuigen hangende de strafprocedure voor het tribunaal beschikbaar te houden voor de rechtspleging.²¹ Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens onderzoekt nader in hoeverre een getuige voor het Joegoslavië-tribunaal moet vrezene voor schending van de artikelen 2 en 3 indien hij terugkeert naar Macedonië.²² Een interessante zaak voor het Joegoslavië-tribunaal betrof de kwestie of een journalist gedwongen kan worden voor het tribunaal te verklaren.²³ De Appeals Chamber hief de dagvaarding van een journalist als getuige op. Slechts in uitzonderingssituaties zou aan oorlogscorrespondenten de verplichting kunnen worden opgelegd te verschijnen. Aan een amicus curiae in de zaak Milosxevic' werd na uitlatingen in de pers omtrent de kans op een veroordeling zijn positie weer ontnomen.²⁴ In dezelfde zaak wees het tribunaal een verzoek van de aanklager om aan de verdachte een raadsman toe te voegen af.²⁵ De verdachte heeft het recht zichzelf te verdedigen. Dat zou hij eerst verspelen indien hij zich op de zitting dusdanig zou misdragen dat een ongestoord verloop van de procedure niet gewaarborgd is. Daarvan is in casu geen sprake. Het tribunaal worstelt met verdachten die zich niet geheel conformeren aan de regels. Zo heeft elke verdachte natuurlijk zijn eigen opvatting over het belang van de verdediging. In de zaak Milosxevic' koos het tribunaal ervoor de verdachte niet te beschermen tegen zichzelf. Die beslissing lijkt wat in tegenspraak te zijn met de vondst van een andere Trial Chamber in de zaak Sxesxelj: de stand-by raadsman.²⁶ Toch moet hier bij worden aangetekend dat deze verdachte zich aanzienlijk recalcitranter gedraagt dan Milosxevic'. Plaatsgebrek dwingt me niet nader in te gaan op de judgements; die ontsnappen meestal ook niet aan de aandacht van de reguliere media.²⁷

De teruglevering van uitgeleverde Nederlanders

Conform de verdragsverplichtingen brachten de Verenigde Staten de Nederlanders die vanwege drugsdelicten aan dat land waren uitgeleverd weer over naar Nederland om de straf uit te zitten.²⁸ In de afgelopen jaren is er in de media veel te doen geweest over de vraag of de garantie bestaat dat aan de VS uitgeleverde Nederlanders terug zullen keren en of van de VS een zodanige garantie in elk individueel geval dient te worden afgegeven.²⁹ Naar mijn mening heeft men het bijzondere karakter van de verdragsrelatie met de VS niet onderkend. Anders dan bij alle andere landen waarmee Nederland strafvonnis tenuitvoerlegt, is de garantie dat de Verenigde Staten uitgeleverde Nederlanders zullen terugleveren reeds bij voorbaat gegeven in de aanvullende notawisseling.³⁰ De notawisseling bepaalt slechts om praktische redenen dat niet in elk individueel geval weer zo'n garantie moet worden verstrekt. Anders luidende opvattingen, dat het ter discretie van de Amerikaanse autoriteiten zou staan op een terugkeer te beschikken, miskennen dat artikel 8 van het Uitleveringsverdrag met de Verenigde Staten de uitlevering van Nederlanders in verband met het Verdrag inzake de overbrenging van gevonnisde personen van 1983 plaatst. Nederlanders uitleveren zonder dat de Amerikanen hen laten terugkeren zou in strijd zijn met het Uitleveringsverdrag.³¹ Dat is niet aan de orde, immers alle Nederlanders die naar de Verenigde Staten zijn uitgeleverd zijn ook weer teruggekeerd.

Met de uitlevering van Nederlanders aan de Verenigde Staten voor in Nederland gepleegde strafbare feiten wordt de internationale samenwerking oneigenlijk gebruikt. Kennelijk kan Nederland de bestrijding van hier te lande gepleegde feiten niet meer zelfstandig aan. Juist het feit dat veroordeelden in Nederland hun feiten pleegden, zou bij omzetting van de sanctie naar een Nederlands vonnis dienen te betekenen dat wordt geabstraheerd van de buitenlandse strafmaat en dat volledig conform de Nederlandse opvattingen straf wordt opgelegd. In dat verband verdient opmerking dat de Amerikaanse en Nederlandse autoriteiten hebben afgesproken overleg te plegen 'met het oog op het ontwikkelen en coördineren van passende reacties door Nederlandse of Amerikaanse autoriteiten en dan met name gericht op corrigeren van verkeerde voorstellingen van zaken'.³² In hetzelfde overleg is tevens afgesproken dat

de Verenigde Staten de overdracht van gedetineerden naar Nederland zal versnellen. Voorts spraken beide landen af dat in geval van samenvallende vervolgingsbevoegdheid overleg zal plaatsvinden over welk land het meest geschikt is.

Het vertrouwensbeginsel blijft een belangrijke rol spelen in het uitleveringsverkeer. Soms krijg ik uit de rechtspraak en uittalingen van de Minister van Justitie wel eens de indruk dat het beginsel tot dogma is verworden.³³ Al voel ik wel mee met de redenering van de Hoge Raad dat als algemeen gesteld wordt dat strafvervolgning en bestraffing in de verzoekende staat in strijd is met een flagrante schending van het fair trial beginsel dit het gehele uitleveringsverkeer kan blokkeren.³⁴ Anderzijds is het natuurlijk ook zo, dat als het inderdaad zo is dat een belangrijk onderdeel van het strafproces (bijvoorbeeld plea bargaining) moet worden aangemerkt als een zodanige flagrante inbreuk, dat dan met zo'n land geen uitleveringszaken meer kunnen worden gedaan.³⁵ Om die reden besloot de Haagse voorzieningenrechter om nadere inlichtingen omtrent het stelsel van plea bargaining.³⁶ Smeulders heeft in haar proefschrift erop gewezen dat ten aanzien van bepaalde verdragsrechten uitlevering niet mag plaatsvinden als er een 'real risk' van een schending bestaat.³⁷ In die gevallen doet het er dan niet meer toe of het gaat om een EVRM-staat of niet, zelfs niet als binnen die EVRM-staat de mogelijkheid blijft bestaan om EVRM-rechten in te roepen.³⁸ De crux daarvan is dat het EVRM dergelijke schendingen wil voorkomen en niet slechts voorziet in een compensatiestelsel.

De toegankelijkheid van het recht

Dat het straf(proces)recht al lang niet meer over twee in het Nederlands geschreven wetboeken is verdeeld, zal een ieder duidelijk zijn. De complexiteit van de regelgeving heeft inmiddels dusdanige vormen aangenomen dat de praktijk regelmatig met de handen in het haar zit om te achterhalen welke regeling al dan niet van toepassing is.³⁹ In een arrest van 28 augustus 2002 klaagde de opgeëiste persoon erover dat uit het Tractatenblad niet viel op te maken of tussen Nederland en België de EU-uitleveringsovereenkomst van 1996 gold.⁴⁰ De Hoge Raad stelt dat de binding van het verdrag met een andere staat niet afhankelijk is van publicatie in het Tractatenblad. In casu viel uit het Belgisch Staatsblad af te leiden dat België had geratificeerd. De burger die zeker wil zijn dat er geen wijzigingen op de verdragsstatus zijn gevolgd na het laatst verschenen Tractatenblad terzake dient contact op te nemen met de Afdeling Verdragen van de Directie Juridische Zaken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het begin van de zoektocht naar de status van verdragen op het terrein van de internationale strafrechtelijke samenwerking is wat gemakkelijker geworden met het verschijnen van het Documentair Deel bij de Commentaar Internationale en Interregionale Samenwerking in Strafzaken.⁴¹ De gelding van het eerder genoemde EU-uitleveringsverdrag met België is van belang omdat daarmee het verbod van uitlevering van Nederlanders, zoals aan te treffen in artikel 5 van het Beneluxverdrag doorbreekt.⁴²

Rechtspraak van het Hof van Justitie

De beslissing van het Hof van Justitie in de prejudiciële verwijzingen in de zaken Gözütok en Brügge over het ne bis in idem-beginsel zal weinigen zijn ontgaan.⁴³ De belangrijkste boodschap van het arrest is dat een verdachte die ingaat op een transactievoorstel van het OM, niet meer kan worden vervolgd in een andere lidstaat. Vanuit Nederlands perspectief valt deze beslissing op die grond toe te juichen, omdat het vergaande bescherming biedt aan hen die in Nederland transacties aangaan. Het Hof van Justitie kan enige creativiteit terzake niet worden onzegd. Het gevaar van de uitspraak zit hem er mijns inziens in dat het Hof een baanbrekende uitspraak doet op grond van nogal vage criteria. Het leest artikel 54 Schengen Uitvoeringsovereenkomst in het licht van het bevorderen van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. Samen met de Conclusies van Tampere en de beginselen van gelijkheid en wederzijds vertrouwen bewerkstelt dat de wel zeer extensieve interpretatie van artikel 54. Deze gaat immers lijnrecht in tegen de ontstaansgeschiedenis van de Schengen Uitvoeringsovereenkomst. Destijds heeft Nederland tijdens de onderhandelingen voorgesteld artikel 54 uit te breiden tot transacties.⁴⁴ Daarvan wilden de verdragspartners niet weten. Voorts leunt het Hof op taalversies van de overeenkomst in alle officiële talen van de EU, en dat terwijl uitsluitend het Duits, Frans en Nederlands authentieke talen zijn van deze overeenkomst. Mijn bezwaar richt zich derhalve niet zozeer tegen wat nu als rechtens geldt, maar tegen de wijze waarop het Hof daartoe komt. Dat leidt ertoe dat gevreesd moet worden dat het Hof ook op andere punten wegen zal inslaan die niet door de verdragspartners zijn bedoeld. Gebruikmakend van de toverformule de Europese ruimte staan ons in Europa nog meer verrassingen te wachten.

Op het terrein van het verkeersrecht gaat na de uitspraak van het Hof van Justitie het in de Wegenverkeerswet neergelegde registratiestelsel van buitenlandse rijbewijzen op de schop.⁴⁵ Dit verplicht houders van EG-rijbewijzen binnen één jaar na vestiging het rijbewijs te registreren, danwel om te wisselen voor een Nederlands rijbewijs. Het Hof achtte het onverenigbaar met de Richtlijn inzake de wederzijdse erkenning van rijbewijzen dat Nederland sancties stelde op het niet laten registreren van een buitenlands rijbewijs. Zowel de administratieve overtreding wegens het niet-registreren van een buitenlands rijbewijs als de strafrechtelijke overtreding wegens het rijden zonder (Nederlands) rijbewijs dienen te vervallen. De Commissie heeft het Hof er nog niet van overtuigd dat ook de geldigheidstermijn van 10 jaar na vestiging in Nederland strijdig is met de Richtlijn.⁴⁶ Telkens komt de vraag of een lidstaat een onderdaan van een andere lidstaat vanwege strafbare feiten of openbare orde problemen mag beperken in zijn recht van verblijf als werknemer. In de zaak Olazabal bepaalde het Hof van Justitie dat zulks mag, 'mits:

- op diens individueel gedrag gebaseerde redenen van openbare orde of openbare veiligheid dit rechtvaardigen;
- deze redenen, wanneer een gedeeltelijke beperking niet mogelijk is, wegens de ernst ervan, slechts tot een verblijfsverbod voor of een verwijdering van het gehele nationale grondgebied kunnen leiden;
- het gedrag dat de betrokken lidstaat beoogt te voorkomen, indien het bij zijn eigen onderdanen wordt vastgesteld, aanleiding geeft tot repressieve maatregelen of tot andere daadwerkelijke, op bestrijding ervan gericht maatregelen.⁴⁷

De toekomst van het Europese strafrecht

In het intermezzo tussen het eerste en tweede kabinet Balkenende hebben de Minister van Justitie en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken een nieuw geluid laten horen over de toekomst van het strafrecht in Europa. Voor het eerst heeft een Nederlands kabinet zich zo duidelijk uitgesproken over wat het niet wil. Ter gelegenheid van de opening van het kantoor van Eurojust op 29 april 2003 stelde de Minister van Justitie dat niet te veel verwacht moet worden van het streven naar harmonisatie van strafrecht. Problemen in de samenwerking zijn slechts zelden het gevolg van verschil in wetgeving. Het gaat niet aan, zo verwoordt ik de Minister, om voor 10% van de strafbare feiten, 90% van het strafrecht te harmoniseren. Hij wil daarom voor een beperkt aantal grensoverschrijdende delicten een gemeenschappelijke rechtsmacht scheppen.⁴⁸ Deze toespraak was de voorbode van de notitie 'Een Europese strafrechtelijke ruimte' welke op 9 mei 2003 aan de kamer werd medegedeeld.⁴⁹ Ook hierin toont het kabinet een uitermate realistisch beeld van wat harmonisatie van strafwetgeving allemaal vermagt: het gaat naast harmonisatie of uniformering van de wetgeving ook nog eens om de handhaving, en die kan terzake van dezelfde wetgeving fundamenteel verschillen.⁵⁰ Het kabinet wijst op de gevaren van het dwingend voorschrijven van de medewerking aan onderzoeken van Eurojust en Europol. Dat kan betekenen dat op eenzijdige wijze en vanuit een werkteerrein wordt bepaald aan welke vormen van internationale criminaliteit de autoriteiten van de lidstaten gevolg moeten geven. Dat kan de nationale balans in de rechtshandhaving verstoren. Het vorige kabinet verdient lof voor dit uitgesproken standpunt, dat bij de Europese Commissie en sommige lidstaten zeker niet in goede aarde zal zijn gevallen. Waar 'Brussel' alle heil lijkt te verwachten van harmonisatie, moet nu eenmaal worden vastgesteld dat de verschillen in wetgeving niet de oorzaak zijn van bestaande problemen.⁵¹ Kernprobleem bij de rechtshandhaving/bestrijding van criminaliteit zowel nationaal als internationaal is de capaciteit: er worden nu eenmaal meer strafbare feiten begaan dan politie en justitie aankan. Ook het gebrek aan een gemeenschappelijke (rechts)taal zorgt voor veel praktische problemen. Geen van beide is een wetgevingsprobleem. Andere meer praktische oplossingen in de sfeer van bemensing en opleiding zijn hier aan de orde. Wat minder sterk vond ik de niet nader onderbouwde afwijzing van de wederzijdse erkenning.⁵²

In vergelijkbare bewoordingen reageerde de regering op het groenboek Procedurele waarborgen van verdachten in strafzaken in de gehele Europese Unie.⁵³ De regering vraagt zich af waaruit nu eigenlijk de behoefte bestaat aan een volledig geharmoniseerd stelsel van waarborgen.⁵⁴ Temeer daar de wezenlijke waarborgen al voor alle lidstaten door middel van het EVRM gewaarborgd zijn.⁵⁵ Voorts valt nog te wijzen op het Ontwerp-Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, dat in de artikelen II-47-50 een viertal rechten reeds bestaande rechten opsomt: toegang tot een onpartijdige rechter; onschuldpresumptie; legaliteits- en proportionaliteitsbeginsel; ne bis in idem.

Het Europese aanhoudingsbevel

Op 1 januari aanstaande dienen de lidstaten te hebben voldaan aan hun verplichtingen tot uitvoeringswetgeving om het Europese aanhoudingsbevel ten uitvoer te kunnen leggen. Het Nederlandse ontwerp voor een Overleveringswet ligt thans bij de Raad van State. Vergelijking van de ontwerp-uitvoeringswetgevingen van verschillende landen doet vrezen dat de invoering niet geheel vlekkeloos zal verlopen. In dat verband is voor mij de noodzaak tot nieuwe wetgeving nog niet aangetoond. De aangevoerde redenen: het terugdringen van weigeringen en het versnellen van de procedure zullen moeilijk te halen zijn. Hoeveel uitleveringen binnen de EU gingen niet door vanwege de dubbele strafbaarheid?⁵⁶ Een zeldzaam voorbeeld trof ik aan in HR 18 maart 2003.⁵⁷ Hierin had verdachte in Duitsland een partij schoenen gekocht zonder deze volledig te betalen. Het enkele feit van niet (volledig) betalen is naar Nederlands recht niet strafbaar. Uit de feiten viel niet op te maken dat verdachte zich daarbij heeft bediend van de noodzakelijke middelen om tot een kwalificatie van oplichting of flessentrekkerij te komen. In een arrest van 4 februari 2003 heeft de Hoge Raad zijn rechtspraak op het stuk van de dubbele strafbaarheid in uitleveringszaken gepreciseerd.⁵⁸ De uitlevering dient ontoelaatbaar te worden verklaard indien:

- a. de door de verzoekende Staat overgelegde stukken voor geen andere uitleg vatbaar zijn dan dat de uitlevering wordt verzocht om de opgeëiste persoon te kunnen bestraffen ter zake van het niet vervullen van douanevoorschriften bij de invoer of uitvoer van verdovende middelen die niet verkeren in het door de bevoegde autoriteiten streng bewaakte handelsverkeer ten behoeve van het gebruik voor medische en wetenschappelijk doeleinden, zodat geen schulden wegens douanerechten en omzetbelasting kunnen ontstaan, en tevens
- b. die voorschriften uitsluitend strekken tot bescherming van het stelsel van heffing van of de vaststelling van de rechten of belastingen die volgens het recht van de verzoekende Staat ter zake verschuldigd zijn.'

De Europese Conventie

In het Ontwerp-Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa is in artikel 41 voorzien in bepalingen inzake de totstandbrenging van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. Het voorziet in de vaststelling van 'Europese wetten en kaderwetten'. Het strafrecht komt daarmee onder rechtstreeks Europees bestuur te staan. De verschillen tussen eerste en derde pijler worden opgeheven. Lid 3 van artikel 41 geeft de lidstaten het recht van initiatief op het gebied van politieke en justitiële samenwerking. Daarmee worden de huidige verhoudingen omgedraaid. Daarin wordt het strafrecht nationaal geregeld, gaan de lidstaten over de samenwerking en heeft de Commissie het recht van initiatief.

Belangrijk is voorts dat het ontwerp nu ook formeel de band dat het moet gaan om samenwerking los laat. Die tendens is thans ook al zonder verdragsbasis ingezet, maar wordt gecodificeerd. Artikel III-171 lid 2 voorziet in voorschriften met betrekking tot de wederzijdse toelaatbaarheid van bewijs; de rechten van personen in de strafvordering; de rechten van slachtoffers van misdrijven. De opstellers willen bij zware criminaliteit de strafbedreiging kunnen bepalen (art.III-172). Bij ernstige grensoverschrijdende strafbare feiten zou een Europees

openbaar ministerie op grond van artikel III-175 een coördinerende rol kunnen hebben, die zo ver reikt dat het bevoegd is tot opsporing, vervolging en voor het gerecht brengen.

Diversen en afsluiting

Nederland sloot op 7 februari 2003 een uitleveringsverdrag met Trinidad en Tobago dat sinds 1 augustus j.l. voorlopig wordt toegepast.⁵⁹ Het verdrag resulteert uit de wederzijdse toezegging na het echec van de mislukte uitlevering van Bouterse in 1998. Ik wijs op de bij het verdrag gepubliceerde notawisseling. Hierin is bepaald ten aanzien van de uitlevering van eigen onderdanen dat Nederland 'will require a guarantee that the person claimed will be returned to the Netherlands (...) if, following his extradition, a custodial sentence or a measure depriving him of his liberty is imposed'.⁶⁰ Voorts is vermeldenswaard dat met Hong Kong een rechtshulpverdrag werd gesloten.⁶¹ Qua rechtshulpvormen een modern verdrag. Desalniettemin bevat het verdrag, afgezien van het feit dat een verdrag over samenwerking in strafzaken voor het eerst is gesloten met een deel van een vreemde staat, nog enkele andere bijzonderheden. Artikel 4 verplicht tot weigering van de rechtshulp indien de dubbele strafbaarheid ontbreekt. In andere rechtshulpverdragen komt deze grond hooguit voor enkele dwangmiddelen nog voor, niet voor alle rechtshulp. Voorts is van belang dat de notawisseling nader expliciteert (ook nieuwe in de rechtshulp) dat rechtshulp tevens mag worden geweigerd als de doodstraf kan worden opgelegd voor het delict waarvoor rechtshulp wordt gevraagd. Artikel 16 regelt dan nog de confiscatie. Binnen het kader van de Raad van Europa kwam op 7 november 2002 een aanvullend protocol op het Cybercrimeverdrag tot stand waarin racistische en andere beledigende handelingen via het computerverkeer begaan, strafbaar worden gesteld.⁶² Artikel 6 bevat de strafbaarstelling van de zogenaamde Auschwitzlüge, het ontkennen van de volkerenmoord op de Joden in de Tweede Wereldoorlog. Nederland ondertekende op 10 april 2003 een drugsverdrag voor het Caribische gebied.⁶³ Het verdrag vormt een nadere overeenkomst ter uitvoering van het VN-drugsverdrag van 1988, rekening houdend met de specifieke geografische posities van talloze eilanden, hetgeen de rechtshandhaving ernstig bemoeilijkt. Het verdrag regelt onder andere het binnentreden van vreemde wateren of luchtruim. De inbeslagname en confiscatie van drugs, alsmede de rechtsmacht over strafbare feiten.

Bijna 22 jaar na de eerste Nederlandse ratificatie verkreeg het Europees Verdrag betreffende de niet-toepasselijkheid van verjaring terzake van misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven uit 1974 zijn derde goedkeuring en trad het op 27 juni 2003 eindelijk in werking.⁶⁴

Na ruim 10 jaar verscheen de derde druk van Internationaal strafrecht door Sjöcrona en Orie.⁶⁵ Dit boek vormt een grote aanwinst voor zowel de praktijk als het onderwijs. Het is modern opgebouwd en houdt rekening met het Europese strafrecht, alsmede met de supranationale berechting van strafbare feiten. Oud-president van het Joegoslavië-tribunaal Cassese publiceerde een fraai handboek over het internationaal strafrecht.⁶⁶ Het brengt samenhang aan tussen de verschillende onderwerpen en bevat een schat aan verwijzingen naar rechtspraak en literatuur.

Enkele malen maakte ik al melding van de Commentaar Internationale en Interregionale Samenwerking in Strafzaken onder redactie van Klip, Swart en van der Wilt. Het bijzondere aan deze commentaar is dat artikelsgewijze behandeling is losgelaten. Bij het grote aantal verdragen en andere instrumenten die het recht terzake regelen was dat geen doen meer. De indeling is thematisch en gestructureerd naar rechtshulpvormen. Zo wordt recht gedaan aan integratie van nationaal en internationaal recht in strafzaken.

Tot slot maak ik nog melding van het mooie onderzoek van Ellian naar de Waarheids- en Verzoeningscommissie van Zuid-Afrika.⁶⁷ Het bevat een schat aan informatie over die andere (niet zuiver strafrechtelijke) afdoening van ernstige schendingen van de rechten van de mens.⁶⁸

Prof. mr A.H. Klip

NOTEN

1. [\[Terug\]](#)

Zie Agreement between the Government of the United States and the Government of the Democratic Republic of East Timor regarding the surrender of persons to the International Criminal Court van 23 augustus 2002.

2. [\[Terug\]](#)

Zie wet van 16 juni 1993, zoals gewijzigd bij wet van 10 februari 1999 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal recht, Belgisch Staatsblad 5 augustus 1993 en 23 maart 1999. Opgenomen in: G. Vermeulen en T. VanderBeken, Compendium Internationaal Strafrecht, VandenBroele Brugge, losbladig, I.A - 10.2 1999

3. [\[Terug\]](#)

Zie Wetsontwerp betreffende ernstige schendingen van het internationaal recht, Doc 51- 0103/001-004.

4. [\[Terug\]](#)

Feitelijk stelt dat niet veel voor. De materiële normen zijn zo goed als door alle landen aanvaard of moeten worden beschouwd als dwingend gewoonterecht.

5. [\[Terug\]](#)

Ik verwijs naar mijn bespreking in de vorige Kroniek van de zaak Congo-België, NJB 2002, p.1590-1596.

6. [\[Terug\]](#)

Case Concerning Certain Criminal Proceedings in France, Congo v. France.

7. [\[Terug\]](#)

In het licht van de Belgische ervaring zou een wat cynischer commentaar ook kunnen zijn dat de Nederlandse regering de internationaal-politieke consequenties van een groot aantal vervolgingen wegens internationale misdrijven wat beter heeft ingeschat.

8. [\[Terug\]](#)

Wet van 19 juni 2003, houdende regels met betrekking tot ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, Stb. 2003, 270.

9. [\[Terug\]](#)

Council of the European Union, Brussels, 3 June 2003, 9153/03, CATS 28/ USA 41.

10. [\[Terug\]](#)

Zie ook forse kritiek vanuit het Europees Parlement, Report containing a proposal for a European Parliament recommendation to the Council on the EU-USA agreements on judicial cooperation in criminal matters and extradition, 22 May 2003, A5-0172/2003.

11. [\[Terug\]](#)

Minister Donner liet niet na de Kamer daaraan te herinneren, zie Kamerstukken II, 2002-2003, 23 490, nr 282, p. 11-12.

12. [\[Terug\]](#)

Merkwaardigerwijs ontbreekt die bepaling in art. 1 rechtshulpverdrag.

13. [\[Terug\]](#)

Zie voorts A.L. Smeulers, 'Nederlands gestuntel in Krekar-zaak', NJB 2003, p. 920-923.

14. [\[Terug\]](#)

EHRM, Öcalan tegen Turkije, 12 maart 2003, 46 221/99, zie met name par.92. Ik beperk mijn vermelding tot de aspecten die voortvloeiden uit de wijze waarop Öcalan vanuit Kenia in Turkije is gekomen.

15. [\[Terug\]](#)

Zie HR 27 mei 2003, NbSr 2003, 247.

16. [\[Terug\]](#)

Zie HR 19 maart 2002, NJ 2002, 580. Dat wordt niet anders als bij de rechtshulpverlening bepaalde regels niet in acht zijn genomen.

17. [\[Terug\]](#)

Hof Amsterdam, 14 februari 2003, NbSr 2003, 114; LJN: AF4504.

18. [\[Terug\]](#)

Rb. Amsterdam, 28 maart 2003, NbSr 2003, 179; Hof Amsterdam, 4 april 2003, NJ 2003, 291.

19. [\[Terug\]](#)

Rb. Amsterdam, 16 december 2002, LJN: AF2767.

20. [\[Terug\]](#)

Zie Notawisseling houdende een verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Sierra Leone Tribunaal ten behoeve van een in Nederland verblijvende getuige voor het Speciale Gerechtshof voor Sierra Leone, Londen, 16 april 2003/ Freetown, 25 april 2003, Trb. 2003, 72.

21. [\[Terug\]](#)

Zie voor regelingen van dit tribunaal en alle andere internationale straftribunalen Archbold International Criminal Courts, Practice, Procedure and Evidence, Sweet and Maxwell London 2003.

22. [\[Terug\]](#)

EHRM 13 maart 2003, Sxijaku tegen Macedonië, 8200/02.

23. [\[Terug\]](#)

ICTY, Decision on Interlocutory Appeal, Prosecutor v. Brđanin and Talić, Case No. IT-99-36-AR73.9, 11 December 2002.

24. [\[Terug\]](#)

ICTY, Decision Concerning Amicus Curiae, Prosecutor v. Milosxevic, Case No. IT-02-54-T, 10 October 2002.

25. [\[Terug\]](#)

ICTY, Reasons for Decision on the Prosecution Motion Concerning Assignment of Counsel, Prosecutor v. Milosxevic, Case No. IT-02-54.

26. [\[Terug\]](#)

ICTY, Decision on Prosecution's Motion for Order Appointing Counsel to Assist Vojislav Sxesxelj with his Defence, Prosecutor v. Sxesxelj, Case No. IT-03-67-PT, 9 May 2003.

27. [\[Terug\]](#)

Zie voor de belangrijkste beslissingen van de tribunalen met annotaties André Klip en Göran Siluiter (eds.), Annotated Leading Cases of International Tribunals -Vol. V: The International Criminal Tribunal for Yugoslavia 2000-2001, Antwerpen, Intersentia 2003; zeer binnenkort verschijnt Vol.VI - The International Criminal Tribunal for Rwanda 2000-2001.

28. [\[Terug\]](#)

Zie Rb. Almelo, 8 juli 2003, LJN: AH9360.

29. [\[Terug\]](#)

Zie o.a. in dit blad M. Teurlings, 'Uitleveren aan VS staat gelijk aan veroordelen', NJB 2003, p. 371-376.

30. [\[Terug\]](#)

Deze is gepubliceerd in Klip/ Swart/ Van der Wilt, Internationale en Interregionale Samenwerking in Strafzaken, Documentair Deel, p. 307-313.

31. [\[Terug\]](#)

HR 18 december 2001, NJ 2003, 315 in navolging van Keijzer (in: G.J.M. Corstens et al, Handboek Strafzaken, 91.9-7) stelt dat art. 4 Uw geen betekenis heeft terzake. Dat lijkt me onjuist. Art. 4 Uw heeft wel betekenis, maar aan de in dat artikel gestelde voorwaarde (garantie) is door de VS bij voorbaat voldaan. Om dezelfde reden acht ik ook Strijards' standpunt in zijn noot onder NJ 2003, 315 niet juist.

32. [\[Terug\]](#)

Zie Overeengekomen maatregelen uit het Overleg VS en Nederland over internationaal strafrechtelijke samenwerking en bestrijding van terrorisme, 13-14 maart 2003, aan de Tweede Kamer verzonden op 25 maart 2003.

33. [\[Terug\]](#)

Zie bijvoorbeeld HR 20 mei 2003, NJB 2003, nr 98. Zie voorts Reijntjes in zijn noot onder HR 21 mei 2002, NJ 2003, 114.

34. [\[Terug\]](#)

HR 27 mei 2003, NJB 2003, nr 100. Zie over mensenrechtelijke verweren in het uitleveringsrecht het fraaie proefschrift van Alette Smeulers, In staat van uitlevering, Intersentia Antwerpen, diss. Maastricht 2003.

35. [\[Terug\]](#)

Zie G.A.M. Strijards, noot onder HR 18 december 2001, NJ 2003, 315.

36. [\[Terug\]](#)

Voorzieningenrechter Rb. Den Haag 14 november 2002, KG 02/1190, NbSr 2002, 354. Een jaar eerder ging dezelfde rechter daar nog niet op in. Zie Rb. Den Haag 28 december 2001, LJN: AD8374, NbSr 2002, 119. Evenmin HR 21 mei 2002, NbSr 2002, 171.

37. [\[Terug\]](#)

Smeulers, a.w. p. 491-499.

38. [\[Terug\]](#)

Zo kennelijk ook Reijntjes in zijn noot onder HR 21 mei 2002, NJ 2003, 114.

39. [\[Terug\]](#)

Zie HR 11 juni 2002, NJB 2002, nr 30, waarin de HR herstelt dat de rechtbank ten onrechte had recht gedaan op het Europees uitleveringsverdrag in plaats van het Benelux Uitleverings- en rechtshulpverdrag.

40. [\[Terug\]](#)

HR 28 augustus 2002, NbSr 2002, 206. Verdrag van 27 september 1996, Trb. 1996, 304.

41. [\[Terug\]](#)

Zie A.H. Klip, Documentair Deel, in: Klip/ Swart/ Van der Wilt, Internationale en Interregionale Samenwerking in Strafzaken. Voor de Duitse praktijk (dus ook relevant in zaken met Duitse rechtshulp) verscheen Hackner/ Lagodny/ Schomburg/ Wolf, Internationale Rechtshilfe in Strafsachen, in Leitfaden für die Praxis, Verlag C.H. Beck, München 2003.

42. [\[Terug\]](#)

Zie HR 14 januari 2003, NbSr 2003, 56.

43. [\[Terug\]](#)

HvJ 11 februari 2003, Gözütok en Brügge, zaak C-187/01 en C-385/01. Deze uitspraak was nog niet doorgedrongen tot de opstellers van het Ontwerp-verdrag voor een Europese Grondwet. Art. II-50 gaat onverminderd uit van 'vrijpraak' of 'veroordeling'.

44. [\[Terug\]](#)

Daarom vergeleek de Nederlandse regering art. 54 met art. 68, tweede lid, Sr en niet met het derde lid, waarin de transacties zijn opgenomen. Zie Kamerstukken II, 1990-1991, 22 140, nr 3, p. 33. Eigenlijk kan men zelfs concluderen dat art. 54 is gemodelleerd naar art. 68 lid 2 Nederlands Sr.

45. [\[Terug\]](#)

HvJ 10 juli 2003, Commissie tegen Nederland, zaak C-246/00.

46. [\[Terug\]](#)

Die vraag zal mogelijk worden beantwoord in een aantal prejudiciële verwijzingen, waaronder Krüger tegen de Rijksdienst voor het Wegverkeer, zaak C-253/01.

47. [\[Terug\]](#)

HvJ 26 november 2002, Ministre de l'Intérieur en Aitor Oteiza Olazabal, zaak C-100/01, NJ 2003, 341.

48. [\[Terug\]](#)

Zie A.H. Klip en H.G. van der Wilt, Harmonisation and Harmonising Measures in Criminal Law, KNAW-Verhandelingen, Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks, deel 186, Amsterdam 2002; H. van der Wilt, 'Harmonisatie van strafrecht in Europa: gewogen en te licht bevonden', NJB 2002, p. 747-752; A.H. Klip, 'Conditions for a European Corpus Juris Criminalis', in: Michael Faure, Jan Smits en Hildegard Schneider (eds.), Towards a European ius Commune in Legal Education and Research, Maastricht 2002, p. 109-123; A.H. Klip, 'Nederlands strafprocesrecht en Europese harmonisatie', in: C.H. Brants, P.A.M. Mevis en E. Prakken, Legitieme strafvordering, Antwerpen 2001, p. 205-214; A.H. Klip, 'Harmonisatie van Strafrechts - eine fixe Idee?', Neue Zeit schrift für Strafrecht 2000, p. 626-630; A.H. Klip, 'Harmonisation and Harmonising Effects in Criminal Law', in: J.F. Nijboer en W.J.J.M. Sprangers (eds.), Harmonisation in Forensic Expertise, Amsterdam 2000, p.67-78.

49. [\[Terug\]](#)

Om mij onduidelijk gebleven reden niet gedrukt, zie Handelingen II, 14 mei 2003, 68-3998. Ik trof de notitie op 16 mei 2003 aan op www.minbuza.nl.

50. [\[Terug\]](#)

Zie ook instemmend G.J.M. Corstens, 'Het einde van het nationale strafrecht?', NJB 2003, p. 1429.

51. [\[Terug\]](#)

Daarbij wijs ik er nog maar eens op, dat de Commissie niet aflaat haar onbewezen stelling te herhalen dat problemen in de samenwerking veroorzaakt worden door de dubbele strafbaarheid.

52. [\[Terug\]](#)

Aanzienlijk positiever over de potentie van wederzijdse erkenningen zijn G.J.M. Corstens en M.I. Veldt-Foglia in hun preadvies voor de Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het recht van België en Nederland, Communautarisering van het straf- en procesrecht, Nederlandse sectie 2002.

53. [\[Terug\]](#)

Brussel, 19.2 2003, CO (2003) 75 definitief.

54. [\[Terug\]](#)
In zijn preadvies voor de Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het recht van België en Nederland, From Brussels with Love, Belgische sectie 2002, is T. Vander Beken niet onder de indruk van de daadwerkelijke invloed van Europa op de strafrechtelijke rechtshandhaving.
55. [\[Terug\]](#)
Zie Minister Donner in Kamerstukken I, 2002-2003, 23 490, nr 8bb en Kamerstukken II, 2002-2003, 23 490, nr 283, p.1-8.
56. [\[Terug\]](#)
Uitlevering vindt ook plaats als het feit in Nederland niet strafbaar was op het tijdstip dat het in het buitenland is begaan, zelfs niet als de verdachte later in Nederland zijn straf zal moeten uitzitten, zie HR 20 mei 2003, NJB 2003, nr 99. Over dit laatste punt oordeelde de Rechtbank Den Haag anders. Zij verklaarde de uitlevering van een Nederlander aan de Verenigde Staten ontoelaatbaar omdat de feiten ten tijde van het begaan niet strafbaar waren naar Nederlands recht, zodat overname van de strafexecutie in Nederland niet mogelijk zou zijn. Zie Rb. Den Haag 21 mei 2001, NJ 2002, 453.
57. [\[Terug\]](#)
HR 18 maart 2003, NJB 2003, nr 62. Een ander voorbeeld is het huren van een hotelkamer zonder te betalen, zie HR 5 november 2002, NJ 2003, 232.
58. [\[Terug\]](#)
HR 4 februari 2003, NJB 2003, nr 43.
59. [\[Terug\]](#)
Zie Trb. 2003, 41.
60. [\[Terug\]](#)
Trinidad en Tobago zijn partij bij het Verdrag inzake de overbrenging van gevonnisse personen van 1983 en hebben daarbij geen verklaringen noch voorbehouden afgelegd.
61. [\[Terug\]](#)
Verdrag van 26 augustus 2002, Trb. 2002, 175.
62. [\[Terug\]](#)
Additional Protocol to the Convention on Cybercrime concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer services, Trb. 2003, 60.
63. [\[Terug\]](#)
Verdrag inzake samenwerking bij de bestrijding van sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen over zee en door de lucht in het caribische gebied, San José, 10 april 2003, Trb. 2003, 82.
64. [\[Terug\]](#)
Trb. 2003, 94.
65. [\[Terug\]](#)
J.M. Sjöcrona en A.M.M. Orie, Internationaal strafrecht vanuit Nederlands perspectief, Kluwer 2002.
66. [\[Terug\]](#)
Antonio Cassese, International Criminal Law, Oxford 2003.
67. [\[Terug\]](#)
Afshin Ellian, Onderzoek naar de Waarheids- en Verzoeningscommissie van Zuid-Afrika, Wolf Legal Publishers, diss. Tilburg 2003. Zie NJB 2003, p. 1213.
68. [\[Terug\]](#)
Zie voorts Report of the Truth and Reconciliation Commission of South Africa, London 1999, Vol. I-V.